

SvD Opinion: Ett redigerat urval av läsarfrågor med kommentarer

Glädjande nog var det många – inte minst lärare, rektorer och skolledare – som hörde av sig och kommenterade vår debattartikel om att digitalisera de nationella proven (Svenska Dagbladet Opinion, 2014-01-02).

Temat är inte okomplicerat och en debattartikel är begränsad till omfånget. Den dialog vi fört med en del personer har därför varit värdefullt för att rätta ut en del frågetecken, konkretisera vad vi menar och inte minst allmänt diskutera och nyansera debattartikelns innehåll.

Vi har här samlat ett antal utvalda läsarfrågor – här sammanslagna och redigerade för läsbarhets skull – tillsammans med våra svar och kommentarer.

Med tack från författarna.

Agneta Gulz & Magnus Haake

Läsare #1 :: Lärare och forskare:

Det är synd att texten inte tar upp fler detaljer om hur ni tänker er uppgifter och bedömning. Egentligen är det väl valet av uppgifter och automatisering av rättningen av dessa som man borde diskutera, snarare än om något ska vara analogt eller digitalt till sin form?

Gulz & Haake:

Vi skiljer på *digitalt format* och *digital funktionalitet*. Om *formatet* är digitalt eller analogt är, som du påpekar, mindre intressant. Till exempel är så kallad ”bok på burk” analoga läroböcker i digitalt format men utan digital funktionalitet – och mervärdet av dessa är tveksamt. Om eleverna genomför och lämnar in de nationella proven digitalt varefter varje lärare manuellt rättar alla prov för sina elever, skulle vi få en motsvarighet till ”bok på burk”: digitalt format men utan digital funktionalitet.

Det är den senare – den digitala funktionaliteten – som kan ge de stora mervärdena i form av automatiserad rättning och feedback (men automatiserad rättning måste inte nödvändigtvis ske för alla provdelar).

Som vi skriver i artikeln, kan mer bedömas automatiskt än man ofta tror. Det finns inget som säger att endast ”faktafrågor” lämpar sig för flervalsfrågor. Bland annat kan uppgifterna i så kallade flervalsfrågor handla om språkförståelse, problemlösning, slutledningsförmågor, etc. Ett konkret exempel är det man använder i högskoleprovet, där man får avgöra vilken information som behövs för att lösa en viss uppgift. Ytterligare exempel på uppgifter där man kan tillämpa kvalitativ automatiserad rättning är:

- editeringsuppgifter: man får en kort text och uppdraget att förändra texten utifrån olika alternativ respektive inte förändra,
- instruktionsuppgifter: man får uppdraget att manipulera eller interagera med en figur eller bild utifrån en instruktion; på detta vis kan man testa i vilken grad studenten förstår de språkliga instruktionerna,

- färdigställandeuppgifter: man får uppdraget att välja och sätta in textavsnitt (dra och släppa) där de passar in,
- sorteringsuppgifter: man ordnar, utifrån vissa kriterier och/eller kategorier, in textavsnitt, meningar eller uttryck.

Just dessa exempel rör ”språk”, men det går att göra motsvarande för andra ämnesområden.

Läsare #2 :: Lärare och forskare:

Finns det inte en risk att man gör dåliga testfrågor, och sedan masstestar med dessa med undermålig validitet som resultat? – Jag tycker att ert förslag är bra, men är rädd att man inte förstår att man måste lägga ner resurser på att få det att fungera ordentligt.

Gulz & Haake:

Det är viktigt att värna om testfrågors kvalitet i alla former av system. Vi tror att förutsättningarna för bra kvalitet i det system vi föreslår är goda.

- Det finns en stark svensk tradition att satsa resurser och omsorg på utformningen av de nationella proven. Många kunniga personer arbetar med uppgiftskonstruktion och design, och uppgifterna provas och utvärderas omsorgsfullt. Den rätt stora och etablerade grupp som idag är experter på provkonstruktion och validering av dessa kommer säkerligen engageras också i samband med ett förändrat, digitaliserat, system för nationella prov.
- Mycket av de prov och den provutformningen som redan finns – och det finns rätt många års provomgångar samlade vid det här laget – ska givetvis utnyttjas i ett digitaliserat system. Samtidigt behövs en satsning på vad som måste förändras samt läggas till när man går över till automatiserad rättning i samband med en digitalisering.
- När det gäller möjliga frågor och format för automaträttning finns en del farhågor som bygger på okunskap. Till exempel blir formatet flervalsfrågor ofta kritiserat för att ”det inbjuder till att gissa”. Det är ett argument som inte håller i till exempel ett upplägg där allt mellan 0 och 4 svarsalternativ kan vara korrekt(a). (*Den framförda kritiken gäller för formatet med ”ett svar av tre alternativ är korrekt” med tillhörande ”kluriga frågor” – ett format som av någon anledning är vanligt i Sverige och därför ibland får representera alla former av flervalsfrågor.*)

En annan missuppfattning kring flervalsfrågeformatet är att ”man bara kan ställa simpla rätt/fel-frågor”. Men själva uppgifterna kan mycket väl innebära krav på språkförståelse, problemlösning, slutledningsförmågor, osv. Det finns inget som säger att endast ”faktafrågor” lämpar sig för flervalsfrågor.

Läsare #2 :: Replik:

Men om man ska lägga så mycket tid så innebär väl inte ert system någon besparing?

Gulz & Haake:

Besparingen med systemet vi förespråkar kommer framförallt ligga i de många timmar som lärare idag lägger på att hantera och rätta nationella prov för hand. Det handlar om en *mycket stor* arbetsinsats. Även om kostnaden för den arbetstiden inte syns separat i en ekonomisk redovisning, handlar det de facto om en mycket stor kostnad för ett arbete

som ger för liten utdelning för lärare och elever. Och det handlar om tid som lärarna borde få använda för pedagogiskt arbete.

Läsare #3 :: Lärare och forskare:

Spännande. Tänkvärt och onekligen en injektion i en i många hänseenden stagnerad skoldebatt/vision om skolan.

Men: Vad skolan behöver är former och mod att utmana eleverna, att få dem att visa sin kreativitet ... det är ju ändå viktigt att skolan utmanar och uppmuntrar till kreativitet. Vilket kräver en form av frågor som svårligen låter sig "maskinrättas".

Dessutom adresserar ni stora nationella prov. Men har vi inte redan dessa, om än i form av PISA; TIMMS; PIRLS.

Gulz & Haake

Titeln (som vi inte satte själva) är egentligen missledande. Vi vill inte *införa* något nytt nationellt prov – utan ge de nationella prov vi har idag ett pedagogiskt mervärde samtidigt som arbetsbördan för lärarna minskar. Detta kan vi göra med hjälp av digitalisering. (Vår egen titel lydde "En ny generations nationella prov – att äta kakan och ha den kvar".)

Nationella prov har inget egenvärde för oss, men vår bedömning är att Sverige kommer att fortsätta med att använda nationella prov samt att de (helt oavsett vårt initiativ) kommer att vara digitaliserade inom 10-15 år. Mot denna bakgrund är vår önskan att: (i) det ska ske snart och (ii) att det sker på ett sätt så att proven ger betydligt större pedagogisk utdelning för elever och lärare i förhållande till resurserna och utrymmet de kräver. Idag är detta förhållande under all kritik.

Med vårt förslag får utvärderingarna (nationella proven) en formativ prägel – och belastningen på lärarna minskar så att de kan ägna sig åt pedagogiskt arbete; bland annat de undervisningsformer du lyfter fram.

För att förtydliga ytterligare: vi vill gärna se de nationella proven nedtonade, inte upp-tonade och tror att det system vi skisserar kan bidra till det genom att: (i) bedömningsaspekten minskar till förmån för den pedagogiska återkopplingsaspekten, (ii) eleverna får göra provet mer än en gång och (iii) lärarna inte måste ägna själva provet en massa tid. Istället kan de själva välja att lägga allt från knappt någon tid alls till hur mycket tid de själva väljer.

Läsare #4 :: Lärare:

Hur kan en dator ge feedback/återkoppling? Är det inte lärarens roll?

Gulz & Haake:

Vår inställning är att den feedback som ges av datorn till elev och lärare – i form av information om vilka uppgifter eleven löst adekvat och inte samt information om adekvata svar och lösningar – ska fungera som information och underlag till just eleven och läraren. Utifrån detta kan ett pedagogiskt arbete och ett pedagogiskt samtal starta. En bra

lärare är långt överlägsen datorn i att ge både nyanserad och problematiserande feedback, men ingen lärare kan samtidigt stå bakom axeln på var och en av sina 25-30 elever och ge feedback direkt till var och en efter att de arbetat med ett antal uppgifter under en halvtimme till en timme.

Läsare #5 :: Lärare:

Att datorn ska rätta låter som att lärarna mister kontrollen.

Gulz & Haake:

Vi förstår att utommatiserad rättning kan låta hotfullt, men vår ingång är denna: bedömning, utvärdering och återkoppling är centralt för lärande. I huvudsak är det lärarna som arbetar med denna bedömning-utvärdering-återkoppling i samband med det fortlöpande pedagogiska arbetet, speciellt inom den del av det pedagogiska arbetet som populärt kallas *formativ utvärdering*. De nationella proven är i detta avseende endast en aspekt av en ständigt pågående bedömning/utvärdering. Vi påpekar detta i artikeln: ”Man ska inte glömma att digitala system bara är verktyg och att de nationella proven är och förblir endast en aspekt av bedömningen i skolan.”

Vår ståndpunkt är att det är lärarna själva som är – och ska vara – de professionella bedömarna i skolan men att de ska få tillräckligt med verktyg, stöd och tid för att utföra denna uppgift.

En viktig skillnad mellan dagens nationella prov och det vi föreslår är att informationen och återkopplingen från provet i vår version automatiskt och direkt hamnar hos lärare och elev (och ger inte minst eleven direkt/snabb information om vad hon behöver arbeta vidare med). Resultaten blir helt transparenta och kan användas och diskuteras istället för att som i dag – ur elevernas perspektiv – försvinna in i ett svart hål och endast lämna några sammanfattande siffror efter sig.

Läsare #6 :: Lärare:

Jag förstår inte hur det kan bli någon skillnad bara för att man digitaliserar de nationella proven, vad är det ni tänker man ska vinna?

Gulz & Haake:

Vi förespråkar inte en digitalisering i allmänhet, utan en delvis nydanande form av digitaliserade nationella prov. De nuvarande nationella proven ser vi som problematiska för att: (i) de är rena resultatverktyg, de handlar om utvärdering *av* lärande som redan ägt rum, men har minimalt värde i termer av utvärdering *för* lärande; de ger ingen feedback till eleverna – men feedback är A & O i varje lärprocess, (ii) de mäter prestation vid *ett* enda givet tillfälle, vilket man vet innebär en stor stress (och en övermäktig sådan) för en del elever – och vem kan inte ha en dålig dag?; man måste få en chans till – och inte minst bör man få pröva igen *efter* att man fått feedback för att sedan jobba utifrån denna feedback, (iii) de kräver att lärarna lägger en massa tid som administrations- och rättningsassistenter för ett prov som ger dem själva och deras elever så lite tillbaka.

Dessa tre saker kan bli betydligt bättre med det system vi förespråkar.

Läsare #7 :: Lärare:

Jag läste med stort intresse ert inlägg i SvD idag och speciellt det ni skriver om betydelsen av "återkoppling". Jag har själv många erfarenheter av vilken kraft som ligger i att få snabb återkoppling efter ett prov på hur en riktig lösning ser ut. Får man det så ökar chansen betydligt att man kan lyckas bättre nästa gång man får en liknande uppgift.

Gulz & Haake:

Det du tar upp om återkopplingstidens betydelse är mitt-i-prick och ett av de viktigaste argumenten för att införa digitala prov/utvärderingar/tester.

Snabb återkoppling har oerhörd stark effekt, och just när man arbetat med ett antal uppgifter är man som mest motiverad att få veta hur bra lösningar på dem ser ut. Det är detta som till exempel Daniel Barker använder i sin metod med att ge en klass samma prov två gånger (se: barkersthlm.blogspot.se/2012/12/samma-prov-tva-ganger.html).

Läsare #8 :: Skolledare

Vill tacka er för er debattartikel i dag i Svenska Dagbladet. I [...] kommun är frågan väldigt aktuell. Alla elever (från årskurs 1 till gymnasiet) kommer att ha en bärbar dator som de använder i sitt arbete. Våra elever arbetar digitalt, hur skall de få möjlighet att redovisa sina kunskaper när de är vana att arbeta digitalt? För oss verkar det som slöseri att man inte drar nytta av de digitala verktygen när man genomför de nationella proven.

Gulz & Haake:

Tack för återkopplingen. Det finns onokligen många skäl att ifrågasätta att de nationella proven ska vara papper-och-penna-baserade. Vi har talat med frustrerade elever på gymnasiet och högstadiet som påpekat det orimliga i att de under hela den pedagogiska processen arbetar med att skriva texter på dator i t.ex. svenska eller engelska, för att sedan plötsligt "examineras" på uppgiften att skriva en text med papper-och-penna. Teknikerna och strategierna för dessa båda uppgifter skiljer – som alla vet – ganska mycket. På datorn kan man skriva om på ett enkelt sätt, flytta runt texter, göra flera utkast, börja med ett skelett som man bygger ut efterhand, osv. Elever som arbetar så och utvecklar sin förmåga att skriva texter på detta vis måste rimligen också examineras på detta och inte på något annat.

Det blir inte bättre av att villkoren – skriva uppsats på dator eller med papper-och-penna – skiljer mellan kommuner och ibland mellan skolor i samma kommun. Här kommer likvärdigheten rejält på skam. Ett annat argument mot papper-och-penna-baserade essäuppgifter är att det är mycket osannolikt att en person i arbetslivet får uppdraget att skriva och leverera en text med papper-och-penna, så varför ska man utvärderas på denna typ av uppgift?

Läsare #9 :: Lärare:

Dagens skola och lärare behöver inte mer kontroll utan mindre. I Finland litar man mer på sina lärare och har inga nationella prov alls. Jag tror mer på att det är åt det hållet vi successivt bör sträva.

Gulz & Haake:

Vi förespråkar inte nationella prov i sig, och kontrollhysterin i t.ex. USA ser vi som skrämmande. Vårt expertområde är digitala pedagogiska läromedel och vårt mål är att utveckla lärverktyg (digitala läromedel) som kan ge mervärden för lärande i den dagliga undervisningen – för såväl elever som lärare. Vår bedömning är dock att vi i Sverige kommer fortsätta att ha nationella prov samt att dessa kommer att vara helt digitaliserade inom 10-15 år.

Mot den bakgrunden har vi en vision att ge de nationella proven ett pedagogiskt mervärde och dessutom minska dagens belastning på lärarna – bland annat genom att stödja en mer genuin formativ pedagogisk process.

Läsare #10 :: Lärare:

Intressant och bra text. I dagsläget tar definitivt de nationella proven för mycket resurser. Men hur ska återkopplingen fungera på ett bra sätt? Även för ett ämne som matematik, som ju har ett rätt eller fel svar, så är det inte helt lätt att utvärdera om resonemanget som lett till svaret varit ”vattentätt” och sen ge pedagogisk feedback på vilka steg som saknas eller kunde varit lite bättre.

Gulz & Haake:

Jämfört med dagens situation där feedbacken ofta är helt meningslös ur lärsynpunkt – till exempel ”23 av 29 på läsförståelsen”, ”15 av 19 på geometridelen” – är det inte så svårt att ge bättre återkoppling. Själva poängen i detta fall är dock att nästa generations digitala läromedel/utvärderingsresurser just kan följa stegen/valen/aktiviteten en elev gör under sin problemlösning och ge meningsfull återkoppling på dessa steg. En bra lärare är självklart ännu bättre, men ingen lärare kan stå vid sidan av var och en av sina 25 till 30 elever och göra detta – och det är här ”datorn” kommer in. Dessutom kan läraren få underlag i bearbetad och begriplig form, som hon/han kan använda för att arbeta vidare med eleverna. En annan av våra poänger är då att de (lärarna) får mer tid till detta om de inte behöver ägna dagar och veckor till att administrera och rätta på det vis man gör idag.

Läsare #11 :: Lärare:

Är det inte vanskligt att basera på forskningsresultat i ett system som är så omfattande och har konsekvenser för så många; borde man inte hålla sig till det mer beprövade?

Gulz & Haake:

När det gäller de nationella proven här och nu förespråkar vi att man agerar snart och använder sig av väl beprövade metoder från vetenskapliga områden som *educational technology / digital assessment*. Allt det vi föreslår är beprövat internationellt.

När det sedan gäller framtiden *i ett längre perspektiv* finns *ytterligare* man skulle kunna göra med digital utvärdering – annorlunda, innovativt, kanske mycket bättre, med högre validitet, osv. Våra kollegor i Stanford skriver och pratar en del om detta i bl.a:

- > connectedlearning.tv/dylan-arena-measuring-what-matters-most-choice-based-assessments-digital-age
- > aalab.stanford.edu/papers/Measuring_What_Matters_Most.pdf
- > aalab.stanford.edu/papers/ChoiceSchwartzArenaAUGUST232009.pdf

Men här finns många forskningsfrågor och utvecklingsfrågor att hantera innan man kan eller bör pröva något i stor skala.